

Demografická trajektorie České republiky v rámci regionu EU

Jitka Rychtaříková
Katedra demografie a geodemografie
Přírodovědecká fakulta University Karlovy v Praze
Albertov 6, 128 43 Praha

rychta@natur.cuni.cz

+420 221951420

Struktura

- ✓ **Historické trendy demografické reprodukce**
- ✓ **Demografická diferenciacie „Východ“ vs „Západ“**
- ✓ **Regionální rozdělení v roce 2010**
- ✓ **Ovlivňuje láska k vlastní zemi a EU úroveň plodnosti?**
- ✓ **Závěr**

Data a metoda

Kirk, D. (1946), *Europe's Population in the Interwar Years*. League of Nations, Princeton, Princeton University Press.

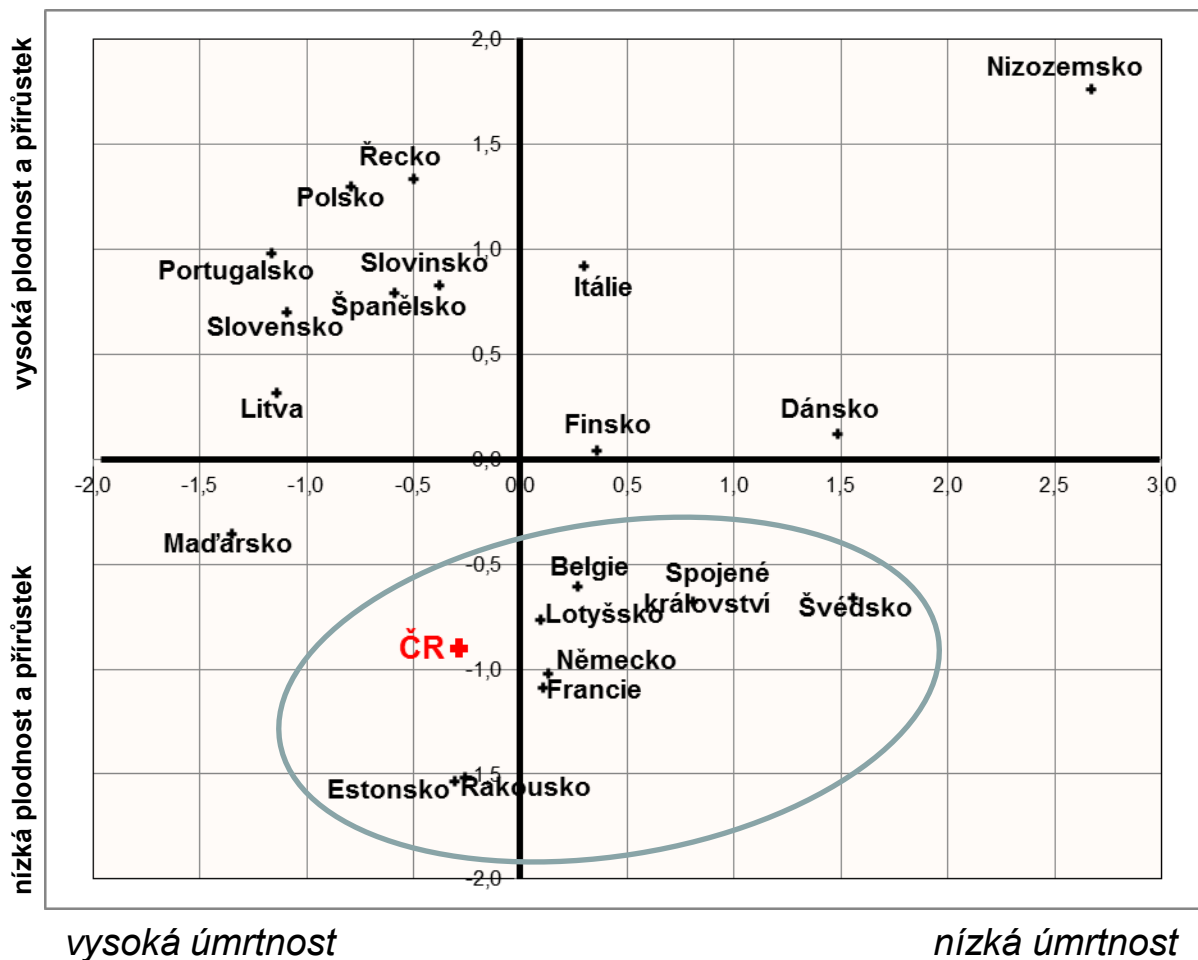
Council of Europe
Eurostat
Human Fertility Database

Faktorová analýza za účelem snížení dimenze a prezentace ve dvourozměrném prostoru.

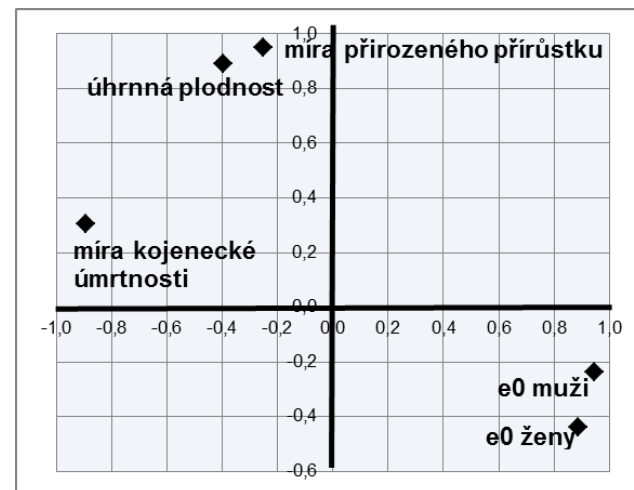
Shluková analýza za účelem vymezení demografických podobností.

Ukazatele: střední délka života při narození muži, ženy, míra kojenecké úmrtnosti, úhrnná plodnost, hrubá míra přirozeného přírůstku.

Demografická lokalizace zemí kolem roku 1930

Faktorová analýza, rotace varimax

	1.faktor	2.faktor
e0 muži	0,945	-0,239
míra kojenecké úmrtnosti	-0,893	0,306
e0 ženy	0,885	-0,440
míra přirozeného přírůstku	-0,250	0,949
úhrnná plodnost	-0,397	0,891
Procento vysvětlené variability	53,89	40,77

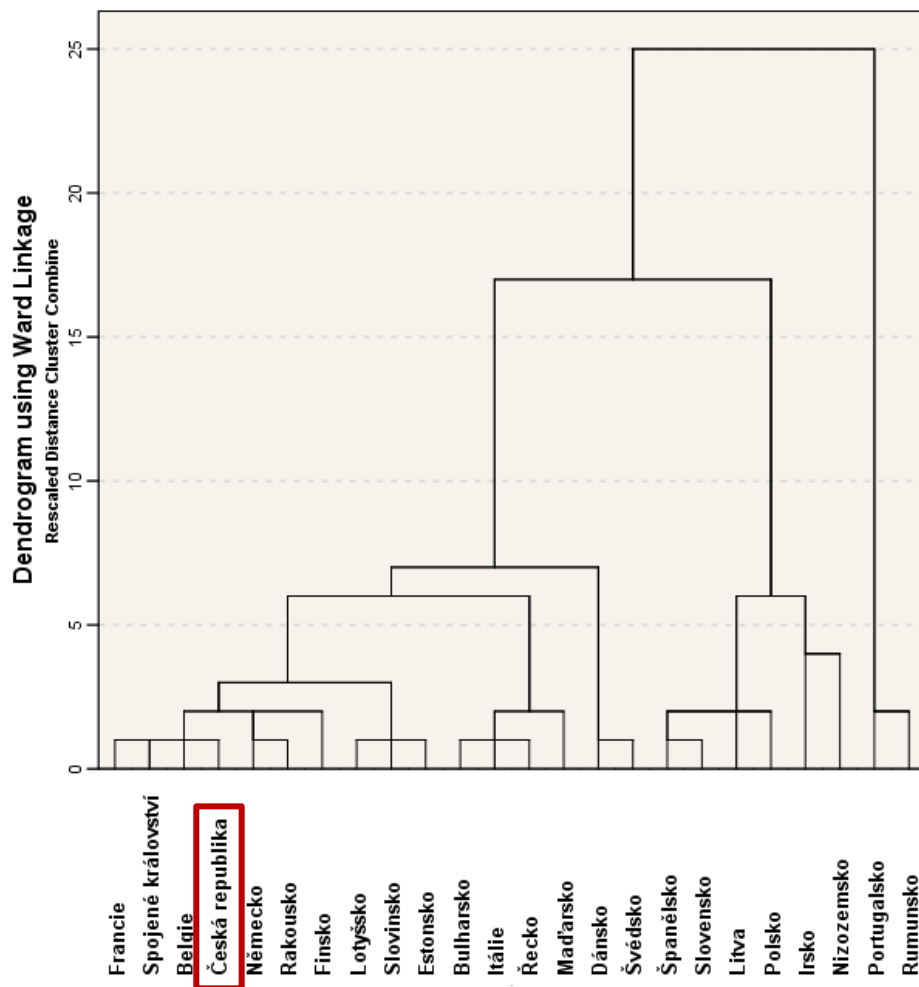
České země/Česká republika patřily v meziválečném období k demograficky pokročilým zemím, tj. s nižší úmrtností, nízkou plodností i přirozeným přírůstkem.

Předválečná diferenciacie

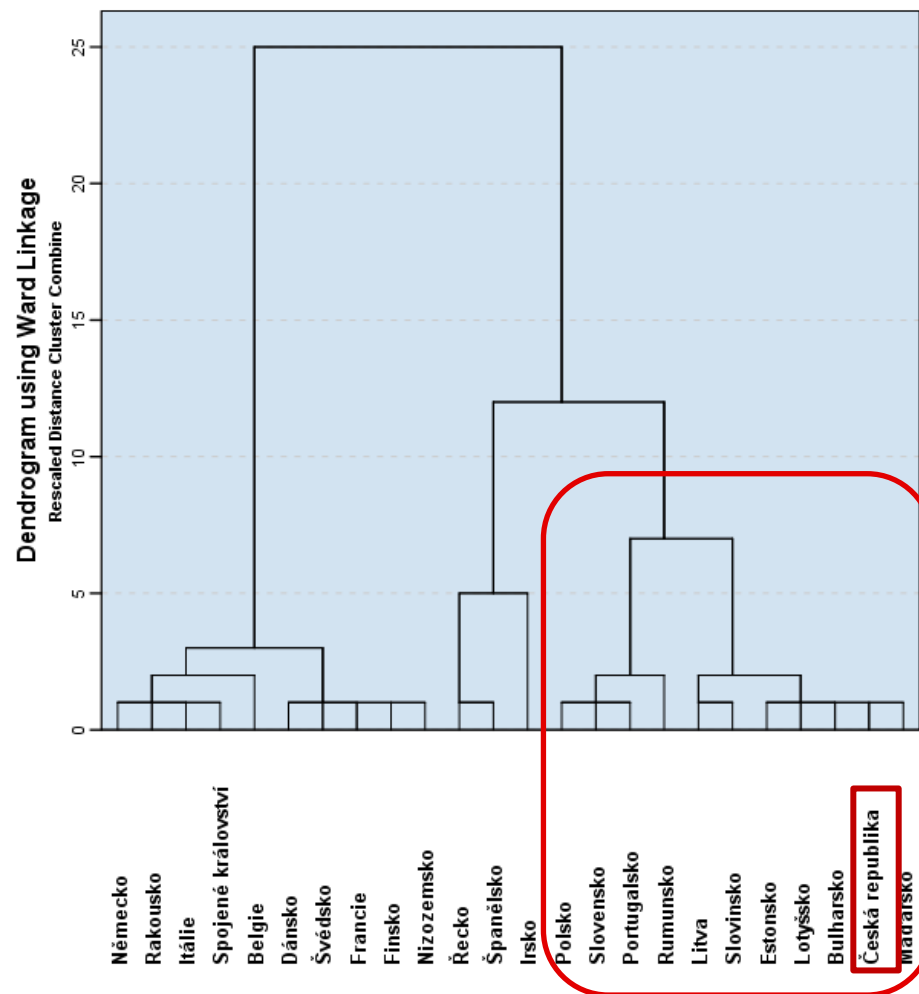
- ✓ Evropské země se lišily fází demografické revoluce.
- ✓ Významnou roli měla úmrtnost a její regionální diferenciacie.
- ✓ Německo a Francie si byly demograficky blízké.
- ✓ České země již měly relativně nízkou úroveň plodnosti.

Česká republika se v roce 1980 definitivně zařadila do „Východní“ Evropy

1960

1980

Proměnné transformované na Z-skóry: střední délka života při narození muži, ženy, míra kojenecké úmrtnosti, úhrnná plodnost, míra přirozeného přírůstku.

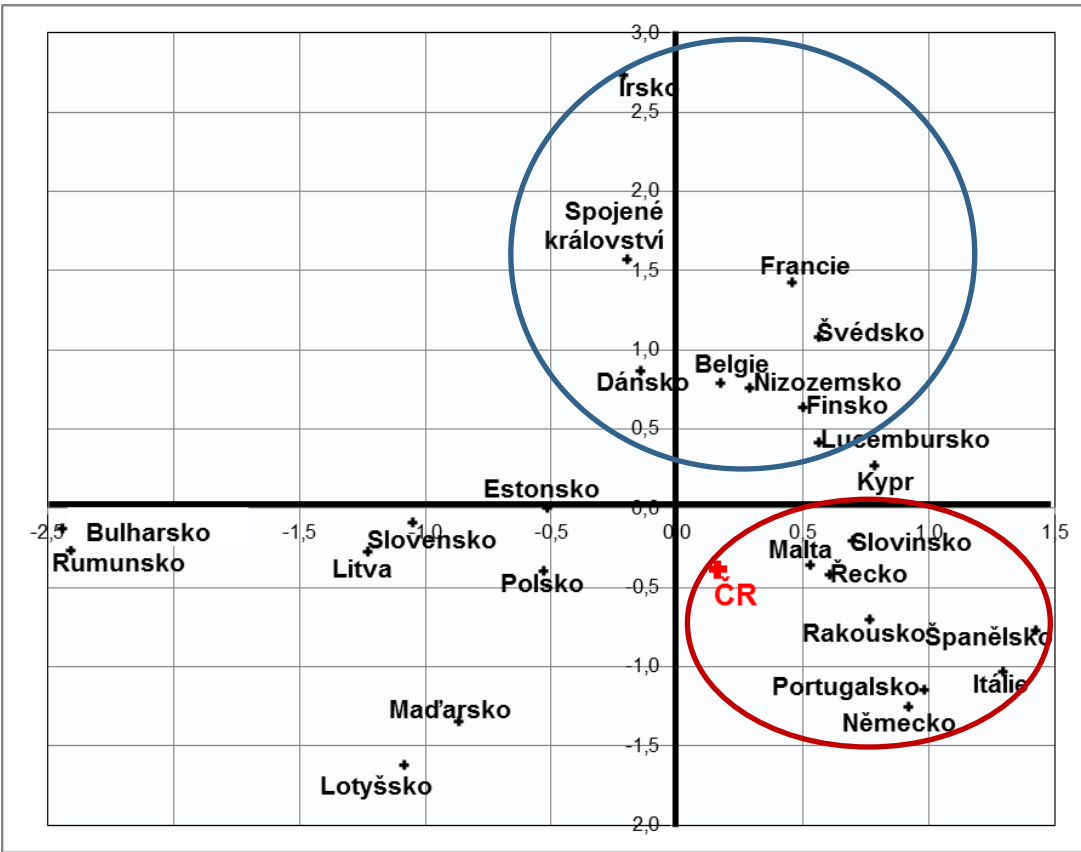
Rozdělení na dva „demografické bloky“

- ✓ Zatímco v šedesátých letech dvacátého století situace spíše odpovídala předválečnému demo-geografickému rozdělení, tak kolem roku 1980 je patrné jiné rozdělení a to na „Východ“ versus „Západ“, s Českou republikou na „Východě“.
- ✓ Země jižní Evropy byly stále více podobné „Východu“ než „Západu“.
- ✓ Zbývající část Evropy se homogenizovala.

Demografická lokalizace zemí v roce 2010

vysoká plodnost a přírůstek

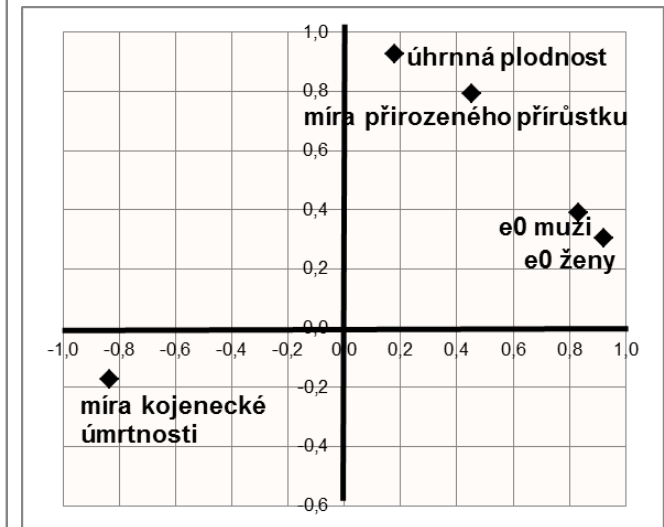
nízká plodnost a přírůstek

vysoká úmrtnost

nízká úmrtnost

Faktorová analýza, rotace varimax

	1.faktor	2.faktor
e0 ženy	0,922	0,306
míra kojenecské úmrtnosti	-0,836	-0,172
e0 muži	0,834	0,388
úhrnná plodnost	0,177	0,928
míra přirozeného přírůstku	0,453	0,793
Procento vysvětlené variability	49,62	35,27

Česká republika má sice nižší úroveň úmrtnosti, ale velmi nízkou úroveň plodnosti i přirozeného přírůstku, což dnes již není znakem vyspělosti.

Současná diferenciacie „demografické bloky“

- ✓ Úmrtnost zůstává významnějším diferenciacním faktorem než plodnost.
- ✓ Česká republika sice přešla do tábora zemí s delší délkou života, ale současně patří i k populacím s velmi nízkou plodností.
- ✓ Lze rozlišit 3 skupiny/demografické bloky:
 - *Populace s vyšší úmrtností a nižší plodností (3.kvadrant)*
 - *Populace s nízkou úmrtností i plodností (4.kvadrant)*
 - *Populace s vyšší plodností (1.kvadrant)*

Ovlivňuje víra ve společnost demografickou reprodukci?

- ✓ **Současný svět přináší více možností, voleb, ale i nejistot.**
- ✓ **Moderní antikoncepce umožňuje téměř dokonalé plánování rodičovství.**
- ✓ **Vedle nejistoty ze ztráty zaměstnání nebo partnera i obecně nevíra ve společnost může ovlivňovat rodičovské plány.**

Procento kladných odpovědí na otázky:

- 1) You are happy living in (OUR COUNTRY)
- 2) You are happy living in the EU
- 3) My voice counts in (OUR COUNTRY)

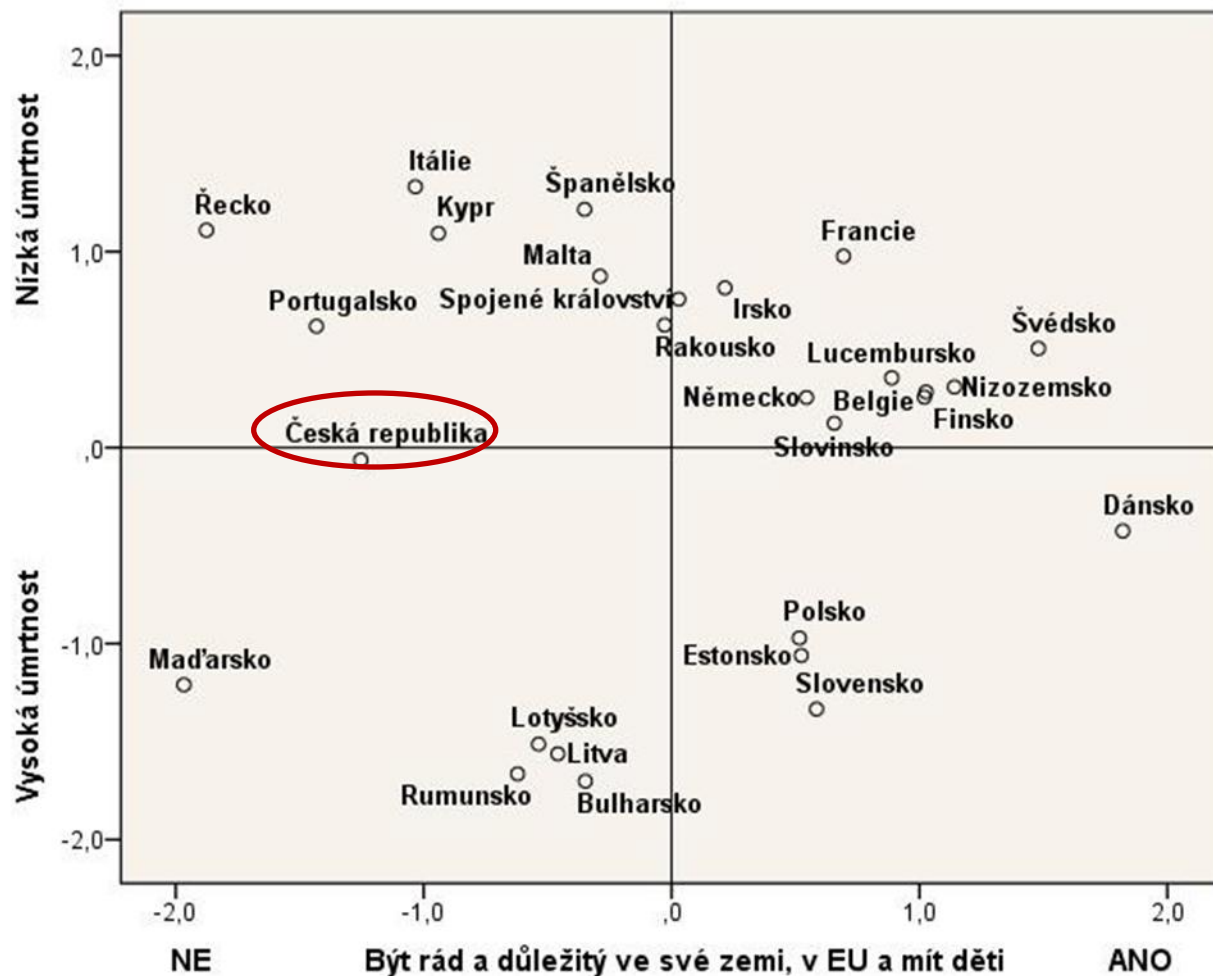
Všechny Pearsonovy párové korelační koeficienty byly statisticky významné

	jsem rád ve své zemi	jsem rád v EU	můj hlas se počítá	úhrnná plodnost	e0 muži	e0 ženy
jsem rád ve své zemi	1					
jsem rád v EU	0,81	1				
můj hlas se počítá	0,64	0,65	1			
úhrnná plodnost	0,51	0,49	0,52	1		
e0 muži	0,65	0,36	0,38	0,48	1	
e0 ženy	0,68	0,41	0,35	0,44	0,92	1

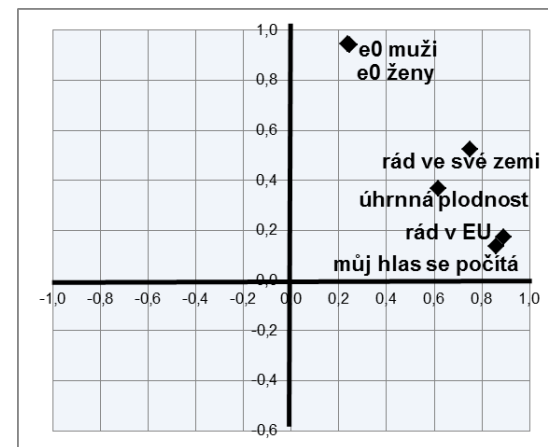
Pramen: Future of Europe, Special Eurobarometer 379, April 2012; Fieldwork: December 2011

***Kdo je rád ve své zemi, je i rád v EU a cítí se důležitý.
 Má více dětí?***

Spokojenost je rovněž stimulátorem plodnosti

Faktorová analýza, rotace varimax

	1. faktor	2. faktor
jsem rád v EU	0,891	0,173
můj hlas se počítá	0,860	0,136
jsem rád ve své zemi	0,749	0,526
úhrnná plodnost	0,619	0,366
e0 muži	0,237	0,946
e0 ženy	0,244	0,944
Procento vysvětlené variability	43,23	37,40

Pramen: Future of Europe, Special Eurobarometer 379, April 2012; Fieldwork: December 2011

Závěr I

V meziválečném období se země značně lišily svými demografickými parametry. Demografické rozdělení Evropy bylo „Jihovýchod“ versus „Severozápad“, přičemž Česká republika patřila spíše na „Západ“.

V osmdesátých letech byl dokončen a stabilizován „Východoevropský demografický model“ charakterizovaný vyšší úmrtností i plodností.

Politické změny roku 1989 přinesly o něco později i změnu demografických parametrů při zachování rozdělení „Východ“ versus „Západ“.

Největší historický přesun zaznamenala jižní Evropa a to od vysoké úmrtnosti a plodnosti k nízkým hodnotám obou jevů.

Víra ve vlastní zemi, EU i sebe sama může pozitivně ovlivnit úroveň plodnosti.

Závěr II

- ✓ V meziválečném období patřila Česká republika svými demografickými parametry spíše na „Západ“.
- ✓ V osmdesátých letech se zařadila definitivně do typu reprodukce typu „Východní Evropa“.
- ✓ Politické změny roku 1989 přinesly o něco později i změnu demografických parametrů v České republice, shodou okolností od roku jejího vzniku v roce 1993.
- ✓ Česká republika si oproti předválečnému období polepšila v úmrtnosti a to zejména kojenecké. Předválečné, dlouho nepřekonané minimum úhrnné plodnosti z roku 1936 ve výši 1,66 je v současnosti nedostižným snem. (úhrnná plodnost se snižuje a činila 1,42 v roce 2011).
- ✓ Obyvatelstvo České republiky příliš nevěří ve svůj stát, v EU ani v sebe.